

Sprawozdanie z Krajowej Konferencji Konsumentckiej, 9–10 maja 2016 r., Katowice

I.

W dniach 9–10 maja 2016 r. w Katowicach odbyła się Krajowa Konferencja Konsumentcka zorganizowana przez Katedrę Prawa Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach we współpracy z Centrum Studiów Prawa Antymonopolowego, Wydziałem Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego oraz TAURON Sprzedaż Sp. z o.o. Było to już kolejne ogólnopolskie spotkanie w Katowicach, które zgromadziło liczne grono zarówno słuchaczy, jak i prelegentów, w tym przedstawicieli świata nauki, prawników specjalizujących się w zagadnieniach ochrony konkurencji, ekonomistów, pracowników Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz reprezentantów świata biznesu. Przedmiotem obrad konferencji, dyskusji panelowych, a także rozmów kulturalnych były najnowsze rozwiązania prawne dotyczące ochrony konsumentów ze szczególnym uwzględnieniem sektora elektroenergetycznego.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonali: JMC Rektor Prof. dr hab. Leszek Żabiński oraz Rektor elekt Prof. UE dr hab. Robert Tomanek (UE w Katowicach), Adam Jasser (Prezes UOKiK), Grzegorz Lot (Wiceprezes Zarządu Tauron Sprzedaż Sp. z o.o.) oraz w imieniu Pana Profesora Tadeusza Skocznego (CARS UW) – dr Andrzej Walulik. Już na wstępie podkreślono, iż Krajowa Konferencja Konsumentcka jest doskonałym forum wymiany wiedzy oraz doświadczeń pomiędzy reprezentantami środowisk naukowych, doktryny oraz praktyki prawniczej, co pozwala na wszechstronne omówienie aktualnego stanu badań. Jak wskazali organizatorzy, kompleksowe przedstawienie zagadnień zarówno pod kątem ekonomicznym, jak i prawnym umożliwia interdyscyplinarną analizę stanowiącą przyczynek do dyskusji nad dalszymi kierunkami rozwoju tej dziedziny prawa.

II.

Program pierwszego dnia Konferencji był niezmiernie obszerny, obejmował bowiem 5 paneli poświęconych podstawowym zagadnieniom ochrony konkurencji i konsumentów w tym: wzorcom umownym, klauzulą abuzywnym, zakazowi naruszania zbiorowych interesów konsumentów oraz najnowszym rozwiązaniom w obszarze przeciwdziałania praktykom naruszającym zbiorowe interesy konsumentów.

Konferencja została podzielona na sesje tematyczne. Sesja I zatytułowana „Klauzule abuzywne”, której moderatorem był dr Jan Walulik (CARS UW), poświęcona została problematyce klauzul abuzywnych w umowach z konsumentami. Pierwszy panel rozpoczęło wystąpienie r.pr. Anny Mloston-Olszewskiej (UOKiK, del. w Łodzi), która przedstawiła argumenty za i przeciw możliwości orzekania o uznaniu za niedozwolone postanowień wzorca umowy sprzecznych z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa w kontekście najnowszych zmian legislacyjnych, jakie nastąpiły wraz z wejściem w życie w dniu 17 kwietnia 2016 r. nowelizacji ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów. W ocenie prelegentki zmiany prawne pociągają za sobą konieczność rozstrzygnięcia czy nadal aktualne jest stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone

w wyroku z dnia 13 stycznia 2011 r., zgodnie z którym postanowienie wzorca umowy sprzeczne z bezwzględnie obowiązującym przepisem ustawy nie może być jednocześnie uznane za niedozwolone postanowienie umowne.

Następnie r.pr. Marcin Kolasiński (Kancelaria Kieszkowska Rutkowska Kolasiński, afiliowany przy CARS) w swoim referacie zatytułowanym „Wybór prawa obcego w internetowych wzorcach umownych a ochrona konsumenta” przedstawił kwestię oceny postanowień dopuszczających wybór prawa obcego zawartych w regulaminach internetowej sprzedaży biletów UEFA EURO 2012. Odwołując się do też zawartych w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2014 r. (sygn. akt I CSK 555/13), prelegent zwrócił uwagę, iż w dobie dynamicznego rozwoju sprzedaży internetowej rozwiązania prawne powinny wychodzić naprzeciw oczekiwaniom rynku usług, nie mogą zaś stanowić bariery dla handlu międzynarodowego. Na zakończenie pierwszego panelu Jacek Krzemiński (WPiA UMK) wygłosił referat pt. „Przyszłość arbitrażu konsumentckiego – zapis na polski sąd polubowny jako niedozwolone postanowienie w umowach z konsumentami”. W swoim wystąpieniu prelegent zwrócił uwagę, iż w przeciwieństwie do europejskich tendencji, w Polsce liczba postępowań arbitrażowych nadal jest niewielka. Nie mniej w ocenie Jacka Krzemińskiego wady postępowania przed sądem powszechnym powodują, iż arbitraż jest atrakcyjnym mechanizmem rozstrzygania sporów konsumentckich. W pewnych jednak sytuacjach zapis na sąd polubowny może zostać uznany za niedozwolone postanowienie umowne, w szczególności gdy przedsiębiorca narzuca konsumentowi określone warunki prowadzenia arbitrażu, które zmniejszają jego opłacalność lub celowość.

Drugi panel konferencji dotyczący modeli kontroli wzorców umownych moderowała dr Aneta Wiewiórowska-Domagalska (Uniwersytet w Osnabrück). Eliminowanie postanowień niedozwolonych z wykonywanych umów o charakterze ciągłym w obrocie konsumentckim było przedmiotem wystąpienia Krzysztofa Lehmana (Del. UOKiK w Bydgoszczy). W jego ocenie rosnąca świadomość konsumentów w zakresie instytucji tzw. niedozwolonych postanowień umownych wymusiła na przedsiębiorcach konieczność zweryfikowania stosowanych wzorców umownych. Kontrola postanowień niedozwolonych wiąże się z potrzebą zmierzenia się z konsekwencjami umieszczenia postanowień niedozwolonych w aktualnie wykonywanych umowach, m.in. w umowach kredytu hipotecznego indeksowanych lub waloryzowanych do franka szwajcarskiego, jak i umowach ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym.

Natomiast zagadnienia związane z kontrolą incydentalną klauzul abuzywnych zostały przedstawione przez dr Antoniego Boleckiego (Kancelaria Greenberg Traurig, afiliowany przy CARS), który w swoim wystąpieniu omówił odmienności pomiędzy kontrolą incydentalną a abstrakcyjną, odwołując się również do żywo dyskutowanych kwestii związanych z oceną postanowień zawartych w umowach kredytu bankowego we frankach szwajcarskich.

Sesja druga konferencji poświęcona została problematyce zakazu naruszania zbiorowych interesów konsumentów. Panel trzeci zatytułowany „Istota naruszania zbiorowych interesów konsumentów”, moderowany przez Dorotę Karczewską (Wiceprezes UOKiK), rozpoczął się od wystąpienia r.pr. Michała Strzeleckiego pt. „Praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów w świetle pełnej harmonizacji praktyk handlowych wynikającej z dyrektywy 2005/29/WRE o nieuczciwych praktykach handlowych”. W swoim wystąpieniu przedstawił on wybrane problemy związane z implementacją dyrektywy 2005/29/WE na gruncie orzecznictwa Prezesa UOKiK.

W kolejnym wystąpieniu pt. „Naruszenie dobrych obyczajów a praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów” dr Aleksandra Kunkiel-Kryńska (Kancelaria Wierzbowski Eversheds) zaprezentowała rolę klauzul generalnych w procesie stosowania prawa, zwracając uwagę, iż zarzut sprzeczności praktyk przedsiębiorców z dobrymi obyczajami coraz częściej pojawia się w decyzjach wydawanych przez Prezesa UOKiK. Prelegentka postawiła również pytanie o zakres dobrych obyczajów w kontekście art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów.

Moderatorem czwartego panelu konferencji, zatytułowanego „Nowe rozwiązania w obszarze przeciwdziałania praktykom naruszającym zbiorowe interesy konsumentów”, była dr hab. Monika Namysłowska, prof. UŁ. W tej sesji jako pierwsza referat przedstawiła dr Małgorzata Ganczar (WPiA KUL), która zasygnalizowała wątpliwości interpretacyjne związane z nową praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów uregulowaną w art. 24 ust. 2 pkt 4 UOKiK (tzw. *mis-selling*). R.pr. Marta Burnecka-Szczepańska (Gł. Specj. w del. UOKiK w Bydgoszczy) w swoim referacie zaprezentowała nowe kompetencje przysługujące Prezesowi UOKiK w sprawach praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów w kontekście instytucji tajemniczego klienta (*mystery shopper*). W swojej prezentacji wskazała założenia, uzasadnienie oraz cele wprowadzenia tej instytucji do polskiego porządku prawnego. Ostatnie wystąpienie w tym panelu wygłosił Jan Szczygieł (doktorant UŚ), który przedstawił nowy instrument przysługujący Prezesowi UOKiK, a mianowicie możliwość przedstawienia sądowi w sprawach dotyczących ochrony konkurencji i konsumentów istotnego dla sprawy poglądu w przypadku uznania, że przemawia za tym interes publiczny. Prelegent zwrócił uwagę na charakter prawny, formę oraz przesłanki przedstawienia poglądu, wskazując, iż wszechstronna ocena nowej instytucji będzie możliwa dopiero po upływie dłuższego czasu jej obowiązywania.

Ostatni panel pierwszego dnia konferencji, pt. „Materialne i proceduralne konsekwencje stosowania zakazu praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów”, moderowała dr hab. Katarzyna Bilińska-Reformat. W tym panelu r.pr. Łukasz Wroński (UOKiK) w swoim wystąpieniu analizował skutki naruszenia zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów oraz środki ich usunięcia w decyzjach Prezesa UOKiK. Kolejny referat, pt. „Modyfikacja warunków umów zawieranych przez przedsiębiorstwa energetyczne i telekomunikacyjne z konsumentami na tle orzecznictwa Prezesa UOKiK”, wygłosił r.pr. Piotr Suski (doktorant WPiA, UJ, Kancelaria Markiewicz Sroczyński), który w sposób wszechstronny przedstawił typy modyfikacji umów z konsumentami, odwołując się do regulacji zwartych w ustawie – Prawo energetyczne, ustawie – Prawo telekomunikacyjne oraz przepisach kodeksu cywilnego. Ostatnia prezentacja pierwszego dnia konferencji została przygotowana przez r.pr. Jana Ułańskiego (doktorant na WPiA UL, Dep. Prawny UOKiK) oraz Agnieszkę Szafran (Gł. Specj. w Del. UOKiK w Bydgoszczy). Jej przedmiotem był prejudycjalny charakter decyzji Prezesa UOKiK w indywidualnym sporze konsumenta z przedsiębiorcą (kwestie konsumentckiego *private enforcement*).

III.

Drugiego dnia Konferencji sesję dotyczącą ekonomicznych aspektów ochrony konsumentów, moderowaną przez dr Marzenę Czarnecką, rozpoczęła dr hab. Monika Namysłowska (prof. UŁ, WPiA Uniwersytet Łódzki), poruszając w swoim referacie kwestie związane z ekonomią w prawie

konsumenckim. W swoim wystąpieniu prof. UŁ Monika Namysłowa analizowała rolę ekonomii w stanowieniu prawa konsumenckiego. W podsumowaniu swoich rozważań Pani Profesor postawiła pytanie, o to ile prawnik powinien wiedzieć na temat ekonomii, dając w ten sposób asumpt do dyskusji w dalszych panelach konferencji.

Kolejnym prelegentem był r.pr. Jarosław Sroczyński (Kancelaria Markiewicz, Sroczyński, afiliowany przy CARS), który wygłosił referat o przewrotnym tytule „UOKiK – co my z niego mamy? Próba metodologii badań tzw. przysporzenia konsumenckiego”. Na wstępie prelegent zwrócił uwagę na rosnące zainteresowanie kwestią przysporzenia konsumenckiego będącego wartością, jaką konsument „oszczędza” lub „otrzymuje” wskutek wydania decyzji zobowiązującej przez Prezesa UOKiK. W swoim wystąpieniu r.pr. Jarosław Sroczyński przedstawił autorską definicję przysporzenia konsumenckiego, zwracając uwagę na ekonomiczne zagadnienia związane ze sposobem obliczania przysporzenia konsumenckiego, w tym analizując występowanie podobnych przypadków za granicą. Na zakończenie prelegent podkreślił, iż przysporzenie konsumentowi stanowi nowy, ciekawy i nieodkryty obszar badawczy oraz wyszedł z inicjatywą zorganizowania konferencji dedykowanej tej kwestii.

Kolejny referat, wygłoszony przez r.pr. Jacka Marczak (Del. UOKiK w Bydgoszczy), również poświęcono kwestii przysporzenia konsumenckiego. W swoim wystąpieniu zatytułowanym „Dobrowolne przysporzenie konsumentowi na przykładzie decyzji zobowiązujących” r.pr. Jacek Marczak analizował problematykę rekompensaty publicznej, odwołując się do decyzji zobowiązujących wydanych nie tylko na gruncie polskiego ustawodawstwa przez Prezesa UOKiK, lecz także do wybranych decyzji wydanych przez amerykańskie, niemieckie i węgierskie organy ochrony konkurencji.

Sesję związaną z ekonomią ochrony konsumentów zamykało wystąpienie r.pr. Macieja Trąbskiego (Kancelaria Gessel, Koziarowski), pt. „Decyzje zobowiązujące Prezesa UOKiK w przypadku praktyk reklamowych przedsiębiorców – specyfika regulacji i praktyki orzeczniczej”. Swoją prezentację referent rozpoczął od omówienia art. 28 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów. Następnie w oparciu o przywołane decyzje Prezesa UOKiK rozwinął kwestię specyfiki praktyk reklamowanych, zwracając uwagę na brak możliwości ustalenia skutku praktyki. Na zakończenie swojej prezentacji, rozważając kwestie badania zasadności przyjęcia zobowiązania przedsiębiorcy, postawił retoryczne pytanie, o to czy Prezesowi UOKiK „opłaca” się nakładanie zobowiązania na przedsiębiorców?

Druga sesja wtorkowej konferencji poświęcona była problematyce ochrony praw konsumentów w sektorze energetycznym. Moderatorem tej części konferencji był Wiceprezes TAURON Sprzedaż Sp. z o.o. Grzegorz Lot, który, uprzedzając wystąpienia referentów, nawiązał kontakt z publicznością i zainicjował dyskusję dotyczącą oczekiwań odbiorców końcowych wobec przedsiębiorstw energetycznych.

Referat zatytułowany „Model oczekiwanej wartości przez konsumentów na rynku energii elektrycznej” dr hab. Justyna Matysiewicz (Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach) rozpoczęła od zasygnalizowania zmian zachodzących na polski rynku, w szczególności związanych z procesami liberalizacji dostępu do oferty rynkowej oraz integracji poszczególnych rynków w ramach Unii Europejskiej. Zagadnienia przedstawione przez J. Matysiewicz koncentrowały się wokół postrzegania przez konsumentów wartości oferowanej im przez dostawców energii oraz jej oceny.

Przedstawiony model wartości dla klienta na rynku energii elektrycznej bazuje na trzech wartościach, tzn. warunkowej, funkcjonalnej i poznawczej. W ocenie prelegentki wiedza ta może zostać wykorzystana przez przedsiębiorstwa energetyczne w celu lepszego dopasowania własnych działań i oferty rynkowej do potrzeb konsumentów.

Drugi referat tej sesji, pt. „Ekonomiczne warunki przyłączenia nowych odbiorców do sieci energetycznych a interes ekonomiczny konsumentów”, przedstawił dr Ryszard Stefański (STRATEG Doradztwo finansowo-marketingowe). Prelegent w swoim wystąpieniu zaznaczył, iż efektywność projektów inwestycyjnych w rozbudowę sieci gazowej i elektroenergetycznej uzależniona jest od wielu czynników. Do głównych czynników wpływających na ocenę rentowności inwestycji w sieć dystrybucyjną należą: wysokość nakładów inwestycyjnych, planowana ilość klientów i wolumen sprzedaży usług w podziale na poszczególne grupy taryfowe, koszty eksploatacji sieci oraz ceny usług w okresie prognozy. W dalszej części swojego wystąpienia dr Ryszard Stefański przedstawił metodologię oceny sieciowych projektów inwestycyjnych. Ostatni referat tej sesji, pt. „Wirtualizacja zachowań konsumentów usług energetycznych”, zaprezentowany został przez doktorantki Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, mgr Agnieszkę Marie oraz mgr Agnieszkę Put. Swoje wystąpienie prelegentki rozpoczęły od przedstawienia zachodzących zmian zachowań konsumentów na rynku usług energetycznych, zwracając uwagę na postępujące zjawisko wirtualizacji konsumpcji, tj. zaspokajania potrzeb poprzez środki elektroniczne takie np., jak Internet czy TV. Doktorantki przedstawiły wyniki swoich badań przeprowadzanych z użyciem profili w mediach społecznościowych Facebook oraz Youtube następujących spółek energetycznych: Tauron, PGE, Enea, Energa oraz RWE. W oparciu o analizę treści publikowanych przez konsumentów opinie i komentarze doktorantki dokonały klasyfikacji konsumentów.

Ostatni panel konferencji, który miał charakter doktorancki, zatytułowany został „*New deal* w ochronie konsumentów w energetyce”. Moderatorem tej części spotkania był dr Leszek Juchniewicz (afiliowany przy CARS). Pierwszą prelegentką była adwokat Ilona Szwedziak-Bork (doktorantka w WZ UW), która zaprezentowała referat będący próbą odpowiedzi na pytanie „Ile konsumenta w prosumencie w świetle ustawy o odnawialnych źródłach energii?” Prelegentka przedstawiła relacje zachodzące pomiędzy pojęciami odbiorca, konsument a prosument w sektorze elektroenergetycznym, zwracając uwagę, iż przepisy przyznające prosumentowi uprawnienia są rozproszone w różnych aktach prawnych, w tym m.in. kodeksie cywilnym, ustawie – Prawo energetyczne, ustawie z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, ustawie o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym oraz ustawie o odnawialnych źródłach energii. Drugie wystąpienie – wygłoszone przez Andrzeja Wlazłego z WPIA UAM, zatytułowane „Energetyka prosumencka. Zachowania konsumentów w sektorze elektroenergetycznym” – przybliżyło słuchaczom socjologiczny aspekt ruchu prosumenckiego. Prelegent zwrócił uwagę na konieczność zapewnienia wobec pojawiających się doniesień medialnych o kolejnych nowelizacjach ustawy o odnawialnych źródłach energii stabilnych ram regulacyjnych dla rozwoju energetyki prosumenckiej w Polsce. Ostatni referat w tym panelu, zatytułowany „Prawo do zmiany sprzedawcy a ochrona praw konsumentów”, wygłosiła Marta Kajda (specjalista w UOKIK). Prelegentka w swoim wystąpieniu przedstawiła procedurę zmiany sprzedawcy z odwołaniem do danych statystycznych wskazujących, iż liczba odbiorców zmieniających sprzedawcę energii elektrycznej z roku na roku

systematycznie wzrasta. Referentka zwróciła także uwagę na negatywne zjawiska, jakie mają miejsce na rynku w związku ze zmianą sprzedawcy.

Po wygłoszeniu ostatniego wystąpienia podsumowania Krajowej Konferencji Konsumentckiej dokonała dr Marzena Czarnecka – *spiritus movens* przedsięwzięcia – kierując słowa podziękowania zarówno do prelegentów, sponsorów, jak i liczego audytorium. Pani Doktor podkreśliła, iż konferencja przyczyniła się do przeanalizowania oraz wyjaśnienia pojawiających się wątpliwości związanych z najnowszymi zmianami prawnymi w obszarze ochrony konkurencji i konsumentów. Na zakończenie dr Marzena Czarnecka zapewniła słuchaczy, iż organizatorzy podjęli decyzję o organizacji kolejnej edycji konferencji poświęconej problematyce konsumentckiej w przyszły roku w Katowicach.

Anna Janosz

Doktorantka, Katedra Publicznego Prawa Gospodarczego, Uniwersytet Śląski w Katowicach